

Η δεκαεξάμηνη αιχμαλωσία του τσάρου πριν τη δολοφονία του

Γράφει ο
Ξενοφών Μπρουτζάκης

Robert Service
Ο τελευταίος τσάρος
Ο Νικόλαος Β΄ και
η Ρωσική Επανάσταση
Εκδόσεις: Πατάκη
Σελ.: 416

Τα γεγονότα της Επανάστασης του Φεβρουαρίου του 1917 υπήρξαν καταγιοστικά και λειτούργησαν εισαγωγικά για την κυρίως επανάσταση που θα εκδηλωνόταν τον Οκτώβριο του ίδιου έτους στη Ρωσία. Λειτούργησαν τόσο καταλυτικά, ώστε μέσα σε λίγες μέρες προκάλεσαν την παραίτηση του αυτοκράτορα Νικολάου Β΄ και σήμαναν το τέλος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και της δυναστείας των Ρομανόφ. Για να καταλάβουμε τι ακριβώς έγινε σε εκείνο το ταραγμένο διάστημα μεταξύ των δυο επαναστάσεων, σημειώνουμε ότι το τσαρικό καθεστώς αντικατέστησε αρχικά μια προσωρινή κυβέρνηση, της οποίας ηγείτο ο Γκεόργκι Λβοβ. Μετά τις ημέρες του Ιουλίου του 1917, όπου μια ειρηνική διαδήλωση των μπολσεβίκων μετατράπηκε σε ένοπλη σύγκρουση, ο Αλεξάντρ Κερένσκι αντικατέστησε τον πρίγκιπα Λβοβ. Επρόκειτο για μια συμμαχία μεταξύ φιλελευθέρων και σοσιαλιστών, που επεδίωκαν πολιτική μεταρρύθμιση. Ταυτόχρονα, σοσιαλιστές σχημάτιζαν το Σοβιέτ της Πετρούπολης, το οποίο κυβερνούσε μαζί με την Προσωρινή Κυβέρνηση, μια διευθέτηση που ονομάστηκε Δυαδική Εξουσία. Την ίδια στιγμή, ο τελευταίος τσάρος και η οικογένειά του κρατούνταν αιχμάλωτοι. Η αιχμαλωσία του θα διαρκέσει 16 μήνες, στο Τσάρακαγε Σελό, στο Ταμπόλσκ και τέλος στο Εκατερίνμπουργκ.

Η διαταγή της εκτέλεσής του εκδόθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή του Περιφερειακού Σοβιέτ Ουραλίων και είχε την έγκριση του Λένιν και του γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Γιάκοβ Σβερντόφ. Ήταν πρωί της 17ης Ιουλίου του 1918, όταν 12 ένοπλοι κομμουνιστές προέβησαν στην αποτρόπαιη δολοφονία - μακελειό όλης της οικογένειας του τσάρου: δολοφόνησαν, εκτός από τον τσάρο Νικόλαο Β΄, τη σύζυγό του Αλεξάνδρα, τα πέντε παιδιά τους - Όλγα, Τατιάνα, Μαρία, Αναστασία και Αλέξιο - καθώς επίσης και τον οικογενειακό τους γιατρό και τρεις υπηρέτες τους. Θα έλεγε κανείς ότι η αποτρόπαιη αυτή σφαγή αποτελούσε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της αγριότητας και των αναρίθμητων θηριωδιών που θα επακολουθούσαν επί κομμουνιστικού καθεστώτος. Το βιβλίο διερευνά την προσωπικότητα του μονάρχη στο διάστημα της πολύμηνης κράτησής του και αυτό το καθιστά ιδιαίτερα ενδιαφέρον και από ιστορικής πλευράς, μιας και φωτίζει την τραγωδία ενός ανθρώπου που ζει ένα γιγαντιαίο δράμα: να βιώνει τις τελευταίες στιγμές μιας αυτοκρατορίας, της οικογένειάς του και της ίδιας του της ύπαρξης.

Ο Βρετανός ιστορικός Robert Service προσπαθεί να συνθέσει ένα πορτρέτο σε εξαιρετικά ειδικές συνθήκες προσφεύγοντας στο προσωπικό ημερολόγιο του τσάρου - αυτό που κρατούσε στη διάρκεια της φυλακισέως του - αλλά και στα βιβλία που διάβαζε για να κυλήσουν οι ώρες κάπως απερίσπαστα, αναγνώσματα που αποκάλυπταν πολύ ιδιαίτερες πτυχές του χαρακτήρα του. Το θέμα είναι τρομαχτικά ενδιαφέρον και τόσο αποτρόπαια αληθινό που μοιάζει σαν μια υπερπαραγωγή της φαντασίας. Το σημαντικό σε όλα αυτά είναι ότι ο τσάρος ακτινογραφείται την περίοδο της «εξορίας» του ως έκπτωτος σε ένα εφιαλτικό μεταίχμιο όπου δεν έχει αποφασιστεί τι θα γίνει, ποιο θα είναι το μέλλον του, ενώ ταυτόχρονα ζει πρωτόγνωρες καταστάσεις στον πυρήνα ενός εκρηκτικού συνδυασμού: της ανθρώπινης υπόστασής του και του αξιώματος που φέρει.

Στην ουσία, δεν πρόκειται ακριβώς για το πορτρέτο ενός τσάρου αλλά ενός υπό διαδικασία καθαίρεσης τσάρου. Ο ιστορικός δεν αναθεωρεί την ήδη υπάρχουσα εικόνα του και αυτή η παράμετρος δεν πρέπει να υπήρξε καν μέσα στις προθέσεις του. Το εξαιρετικά ενδιαφέρον στοιχείο είναι η χρονική περίοδος που άλλαξε τη μοίρα όχι μόνο του μονάρχη αλλά και ενός λαού - και του κόσμου ολόκληρου - μέσα από μια γιγάντια ψευδαίσθηση που θα αποτελούσε και τη μεγαλύτερη απογοήτευση - απάτη του 20ού αιώνα. Και στο πρόσωπο του τελευταίου τσάρου υπάρχει αυτή η μετεπειτα μελαγχολική διαπίστωση που τον καθιστά ακόμα τραγικότερο πρόσωπο ιστορικά. Αν δεν ήταν ο τελευταίος τσάρος, θα ήταν ίσως ένας ακόμα μάλλον αντιδραστικός ηγεμόνας - όχι κάτι ιδιαίτερο - ενταγμένος μέσα στην παράδοση της μοναρχικής βαρεμάρας... Ωστόσο, η προσωπικότητά του έμελλε να περάσει μέσα από την τρομαχτική δοκιμασία της Ρωσικής Επανάστασης στρέφοντας τα φώτα της Ιστορίας στην περίπτωση του.

